

Utrikesutskottets betänkande

1980/81:12

om den alliansfria rörelsen

Motionen

I motion 1979/80:480 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen uttalar att Sverige skall söka medlemskap i den alliansfria rörelsen.

Bakgrund

Den alliansfria rörelsen bildades på initiativ av Jugoslaviens förre president Tito, Indiens förre premiärminister Nehru och Egyptens förre president Nasser. Rörelsen höll sitt första toppmöte i Belgrad 1961. Därefter har ytterligare fem toppmöten ägt rum, det senaste i Havanna 1979. Något fast sekretariat finns inte utan sekretariatsfunktionen följer med ordförandeskapet. För närvarande står Cuba för denna sekretariatsfunktion. Mellan toppmötena har utrikesministermöten hållits.

Den alliansfria rörelsen uppstod under en period då avkoloniseringen ledde till att ett stort antal nya stater bildades. Rörelsens syfte var att skapa sammanhållning och samarbete mellan länder som önskade betona sin suveränitet och frigöra sig från ett tidigare stormaktsinflytande. Från början strävade rörelsen efter alliansfrihet i verklig mening. Ekonomiska frågor och kraven på förändringar i relationerna mellan rika och fattiga länder blev tidigt viktiga ämnen i den av u-länder dominerade rörelsen.

Sveriges regering redovisade redan på ett tidigt stadium sin inställning till den ifrågasättande rörelsen. I ett anförande den 6 september 1964 inför Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbunds ungdomsriksdag framhöll dåvarande utrikesministern Torsten Nilsson att Sverige hållit sig utanför det organiserade samarbetet mellan de s. k. neutralistiska staterna. I ett tal inför Paasikivi-samfundet i mars 1965 ansåg utrikesministern att en sådan typ av neutralism inte kan tillämpas på Sverige med vår förankring i den västerländska demokratins idéer.

Efter hand har emellertid den alliansfria rörelsen konfronterats med de stora internationella tvistefrågorna. Sålunda har inom rörelsen rests krav på att medlemmarna skall ta ställning till frågor som konflikten i Mellanöstern, Vietnams invasion i Kampuchea och Sovjetunionens invasion i Afghanistan.

Sverige har nära följt den alliansfria rörelsen och deltagit som inbjuden gäst vid dess möten. En annan form för deltagande i mötena är observatörskap, som medför en högre grad av engagemang än gäststatus.

Vi har ett regelbundet och nära samarbete med rörelsen i nedrustnings-

kommittén (CD) där alliansfria och neutrala länder – däribland Sverige – ingår i den s. k. NN-gruppen av 21 stater.

Det har också varit möjligt för Sverige att i många fall stödja förslag i ekonomiska och andra frågor som förts fram av de alliansfria.

Utskottet

Innebörden av Sveriges neutralitet har genom åren beskrivits av regering och riksdag vid flera tillfällen. Ett grundläggande drag i den svenska neutraliteten är att den inte är inskriven i vår författning eller i något avseende bekräftad eller garanterad i något internationellt avtal eller av någon stormakt.

Riksdagen hade år 1956 anledning att ta ställning till ett motionsförslag att Sverige uttryckligen skulle förklara sin neutralitet och få den garanterad bl. a. av stormakterna. Motionen avslogs av riksdagen på förslag av ett enhälligt utskott med hänvisning till att en sådan omläggning av vår utrikespolitik inte skulle innebära "ett ändamålsenligt tillgodoseende för framtiden av svenska intressen".

Sveriges neutralitetspolitik är en självvald politik. Respekten för den upprätthåller vi bl. a. genom att stå utanför militära allianser och blockbildningar med uttalade eller outtalade utrikespolitiska syften och genom att i varje given situation uppträda så att tilltron till vår vilja och förmåga till neutralitet i ett spänningsläge inte kan ifrågasättas av omvärlden.

Förtroendet för alliansfrihet syftande till neutralitet i krig har inte bara ansetts kräva att vi står utanför stormaktsblocken. Även ett medlemskap eller en nära bindning till andra grupper eller sammanslutningar av stater kan medföra att Sveriges utrikespolitiska handlingsfrihet i praktiken beskärs på ett oacceptabelt sätt. Sådana överväganden var huvudskälet till att Sverige i början av 1970-talet avstod från att söka medlemskap i den europeiska gemenskapen.

Den alliansfria rörelsen har, som framgår av bakgrundsavsnittet, sitt ursprung i den sammanhållning som växte fram mellan de tidigare kolonierna i Afrika och Asien. Dessa stater önskade frigöra sig från stormaktsinflytande och betecknade ofta sin hållning som "neutralistisk". Innebörden härav tycks till en början även ha varit att länderna ville bekänna sig till något slags ideologisk neutralitet.

Den alliansfria rörelsen står visserligen utanför stormaktsblocken men det är obestridligt att rörelsen i praktiken strävar efter att samla medlemmarna kring utrikespolitiska ståndpunkter.

Av ovan angivna skäl är det enligt utskottets mening inte förenligt med neutralitetspolitiken att Sverige söker medlemskap i den alliansfria rörelsen. Ett sådant steg skulle, även om det inte medför några formella utrikespolitiska bindningar, innebära en omorientering av vår utrikespolitik.

En liknande uppfattning framfördes såväl av utrikesminister Ola Ullsten

som av Olof Palme i årets utrikesdebatt den 12 mars. Ett väsentligt skäl mot medlemskap i den alliansfria rörelsen är att vi i Sverige vill avstå från att inordna oss i grupperingar, som vill samordna sin utrikespolitik, framhåll utrikesministern. Även Olof Palme motsatte sig ett medlemskap av neutralitetspolitiska skäl.

Sverige hyser uppskattning av den alliansfria rörelsen och samarbetar med den i frågor av ömsesidigt intresse. Av främst neutralitetspolitiska skäl kan Sverige emellertid, enligt utskottets mening, inte söka medlemskap i denna organisation.

Mot bakgrund av det anförda avstyrks motion 480.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motion 1979/80:480.

Stockholm den 20 november 1980

På utrikesutskottets vägnar

GERTRUD SIGURDSEN

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Gertrud Sigurdson (s), Torsten Bengtson (c), Sture Palm (s), Georg Åberg (fp), Olle Göransson (s), Ingrid Sundberg (m), Mats Hellström (s), Sture Korpås (c), Barbro Nilsson (m), Filip Fridolfsson (m), Axel Andersson (s), Maj-Lis Lööv (s), Gunnar Ström (s), Hans Petersson i Röstånga (fp) och Pär Granstedt (c).

